

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Къурулушну бардырыуда тюрлениулену сюзгендиле

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Регионланы айнаыту жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну (штабыны) видеоконференция халда бардырылган жыйлыууна къатышханды. Кенгешни РФ-ни Правительствосуну Проректоруну орунбасары Марат Хуснуллин бардырганды.

Вице-премьер Россияны Правительствосу инвестицияны къурулуш ишлени азайтуу жаны бла мадарла этгенин эсгертгенди. Алай бла инсанлагъа керекли мекамланы ишлеуно терклендирге, къурулушчуланы къоранчларын да азайтырга онг чыгарыгын чертгенди. Марат Хуснуллин айтханга кере, къурулуш проектлени жашауда бардырыуно болжаллары арт жыллада къаралда орта эсеп бла тёрт керодин асламга къыскаргандыла эмда ол иш андан ары бардырыллыкды.

Андан сора да, проектле бла байламлы документацияны эмда инженер ишлени дайым типти турурга эркинлик берген бегимге да къол салынганды. Анга кере дагыда къурулушну смета багъасын тохташдырырга онг береди. Жаланда къурулушда багъаланы тохташдырыуно федерал къырал информация тизмесинде смета багъала болурга керекдиле.

Дагыда бир жангылык: энди къошакъ халда хайырланган объектеге саналган къурулушланы бардырырга эркинлик алырга керек туюлду. Ол а жашау журтла ишлетгенлени къоранчларын азайтырга, алай объектлени эсепге алыну да женгилетирге онг берликди.

Жыйлыуда миллет эмда федерал проектлени 2023-2025 жыллада жашауда бардырыуно онглары да сюзолгендиле. Аны юсюнден РФ-ни къурулуш эмда ЖКХ министри Ирек Файзуллин билдириу этгенди.

Къабарты-Малкъарда «Тынгылы къурулуш эмда ЖКХ» проектге кере 2023 жылда 210 объект ишлерге эмда 6,9 миллиард сом къоратырга белгиленеди. Жолла бла байламлы да быйыл 109 объектни хайырлануырга берир умут барды. Мында капитал салымла 4 миллиард сомдан асламдыла. Дагыда билим беруде, саулыкъ сакълауда, маданиятта 60 объекте тынгылы ремонт этерге тошерикди. Ол ишлеге битеу да 1,9 миллиард сом чакълы бир бёлюнюрюкдю. Объектлени асламысында белгиленген ишле башлангандыла эмда тохташдырылган болжалларына кере бардырыладыла.

Кенгешде инфраструктура проектлени жашауда бардырыу не халда болганына да къаралганды, ол санда келишимле этиуге, ишлени тынгылыкларына бла болжалларына эс бурулганды.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

Миллет проекте

Маданият арада сабийле, абаданла да ырахат солурукъдула

Тонене Нальчикде «Искож» микрорайонда Культура жаны бла ачылыуу болганды. Анга КъМР-ни Башчысы Казбек Коков, РФ-ни культура министрини орунбасары, статс-секретарь Надежда Преподобная, РФ-ни Кырал Думасыны депутаты Геккиланы Заур эм башхала къатышхандыла.

Ашурова орамда солуу паркада шендюю излемлеге келишген ара «Культура» миллет проектни чеклеринде ишленгенди. Эки къатлы мекамда тюрлю-тюрлю кермючле къуаргъа, кино кергюзторге белгиленеди. Дагыда мекамда концерт зал, китапхана, чыгъармачылыкъ бла къореширча отоула эм башха жерле бардыла. Ары келгенлени къоркыуусулукъларын сакълау мадарла толтурулгандыла.

Солуу-культура арагъа саулыкъларына кере чекленген онглары бол-

гъанла чырмаусуз келирча мадарла къуаралгандыларын белгилерчады. Алагъа залда энчи жерле да бёлюн-гендиле.

Казбек Коков бла Надежда Преподобная мекамны болуму бла шагырейленгендиле. Аны ичинде уа миллет тепсеуле, вокал бла къореширча онгла къуаралгандыла. Сабийле бла бирге бери тамата тёлуюно келечилери да келирге боллукъдула. Сёзге, анда «Тири абаданлыкъны клубу» ишлейди. Къонакылагъа тубей, аны башчысы Надежда Кривчик мында тюрлю-тюрлю аурууладан сора таматала саулыкъларын игилендиргенлерин белгилегенди. Ала чыгъармачылыкъ бла бирге спорт бла да къорешедиле. Надежда Преподобная таматала кеслерини тириликтери бла ёсюп келген тёлую ариу юлгю кергюзтгенлерин айтты, мындан ары да жетишимле тежегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазыпыу-2023

«Заман» бизни кёп затдан хапарлы этеди

Мен Шалушода жашайма. Мында биз, тауула, азыракъбыз, аны себепли сабийле тилибизни унутмасынла, адет-тёрелерибизни билсинле, деген хыйсапдан «Заман» газетте дайым да жаздырабыз. Бизингъа турганыбызда атам да анга жаздырмай къоймаганды, кеси да бир номерин къоймай окуптанды. Жаратханын башхалагъа да айтханды.

«Заман» бизни кёп затдан хапарлы этеди. Артыкъда кесибизни тарыхыбызны, адет-тёрелерибизни юслеринден сойюп окуйима, билмегениме да тошономе. Сорууларыгъыз, алагъа этилген

жууаппа да манга сейирдиле. Андан сора да, журналистлени, окуучулары да оюмларында миллетибизни кемчиликтери туура этилгенлерин да игиге санайма.

Газетте жазылгандан алыкъа кёп затны санаргъа боллукъду. Аны себепли анда окур зат жокъду дегенлеге сейир этеме, ол газетте жаздырмауу бош сылтауду деп, алай къарайма.

ХОЧУЛАНЫ Керим,
къурулушчу.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

15 май – Юйюрюн халкъла аралы кюню

4 бет

Башияланы Хасан бла Лейла Бабугент элде жашайдыла, юч сабий ёсдюредиле: Динара школну алтын майдал бла бошан, бусагъатда тарых эм юриспруденция факультетде окуйду, Ислам бла Наида уа школчуладыла. Лейла Мухарбиевна Бабугентде кадет школда малкъар тилни бла литературауны устазыды, Хасан сатыу-алыуу бла къорешеди.

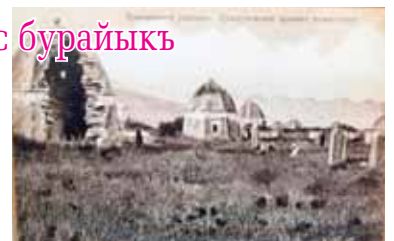
«Адамлыкъ болгъан жерге келеди не игилик да»

Къайгырыу

12 бет

Тарых шартлагъа эс бурайыкъ

Бурунну къалала, кешенеле, эски эллирибизде оюлган юйлерни, таш хуналары халкъыбызны тарыхыны оюлмазлыкъ шартларыдыла. Ала малкъарлыла бу тийреде бурундан бери жашап келгенини шагъталарыдыла. Андан сора да, халкъыбызны хунерлигин, усталыгын кергюзтедиле.

Тюбешу

Аскер-патриот юретиу жаны бла соруулазга — энчи магъана

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** КъМР-ни жарыкъландыруу эм илму министри **Анзор Езаов** эмда КъМР-ни жаш тѳлюню ишлери жаны бла министри **Азамат Люев** бла тюбешенди. Ала аскер-патриот юретиу жаны бла соруулазга сюзгенди.

Региону таматасы бюгонлюкде бу ыз кыралны энчи эс буруун излегенин белгилегенди. Кенгешни чегинде министрле республиканы школчуларыны эм жаш тѳлюсюню арасында бардырылган ишни юсюнден айтхандыла.

Казбек Коков бу сорууга энчи кырап,

аны шѳндюю заманы сурамларына кѳре кырауа гыйишлигин чертгенди — кадрланы, ишни методикасын хазырларга, ведомство алаз байламлыкъланы жалчытырга. Республиканы оюучусу битеу болган кѳолайлыкъланы хайырланьрга эмда ол ишни республикада тап халда бардырырга онг берген аскер-патриот юретиуно низамын кырауу жаны бла проект предложенияланы кѳргюзтюрге бююрганды.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

Маданият арада сабийле, абаданла да ырахат солурукъдула

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ызы бла кѳонакълазга концерт кѳргюзтүлгенди. Аны аллында жыйылганланы Надежда Преподобная алгышлагъанды. Ол программа 2019 жылда жарашдырылган кезиуде быллай араны Нальчикде кырауага оноу этилгенди белгилегенди.

— Къысха заманы ичинде шѳндюю культура майдан кыралгъанды. Ол кырауу Къабарты-Малкъарга угъай, битеу Россейге да магъаналыды. Мекям быллай алаамат болгъанында уа региону кыйыны да уллуду. Мында жореклери не келишген ишни сабийле, таматала да табарла деп ышанама, — дегенди ол эмда республиканы власть органларына ыразылыгын айтханды.

Казбек Коков а республиканы халкъыны атындан РФ-ни Культура министерствосуна этилген себеплик ючюн ыразылыгын билдиргенди.

— Миллет проект культурада жангырууну белгиси болгъанды. Бизни халкъ алааматды, фахмулуду, алай чыгармачылыкъларга хунерлерин айнтыр жерлери болмагъанды. Энди уа аллай онгары барды. Бу бѳлюмге салынган кыйын кыралыбызны ариу тѳрлерин сакъларга онг берлигине ишексизме, — дегенди региону оюучусу.

Казбек Валерьевич кыралны башчысы миллет проектлени халкъга ырахат жашау кырау, хар бѳлюмде да иги жанына тюрлениуле болдуруу ючюн кырауаганын чертгенди эмда алааны регионда жетишимли толтуруу ючюн кылдан келгенни этилгин айтханды.

— Биз тюзлюкню кѳоруулап, сабийле-рибиз мамырлыкъларга жашарыкъдыла. Быллай объектле адамларыбызны кыуандырууга, излемлерин жалчытыуга бурулудула, — дегенди эмда микрорайонда жангыртыуу жумушланда ары бардырыллыкъларын шарт айтханды.

Ызы бла залда жыйылганлазга концерт кѳргюзтүлгенди. Сахнада жаш артистле Культура араны гимнин да айтхандыла.

Надежда Преподобная Нальчикге «Культура» миллет проект Шимал-Кавказ федерал округну регионларында жашауда кырауа бардырылганын сюзюге аталган кенгешге келгенин белгилерчады. Ол бюгон Правительствону юююнде ачылганды. Анда «Пушкинская карта» эм «Придуманно в России» проектле кырауа толтурулганларына, ѳсѳп келген тѳлюню Ата журтубузга сѳйме-кликге, адеп-намыс ниетлеге юретиуно сорууларына кыраллыгы белгиленеди.

ТИКАЛАНЫ **Фатима**.
Суратла авторнудула.

АРЛАМЕНТ
Архив службага бийик багъа берилгенди

КъМР-ни Парламентини Культура, граждан обществоу айнтыуу эм информация политика жаны бла комитетини башламчылыгы бла республиканы Архив службасында кенгеш болганды.

Анда архив ишни айнтыууну мадарларына кыралганды.

Кенгешге Парламентини спикерини орунбасары **Мурат Карданов**, профильни комитетни башчысы **Заурбек Кумалов**, КъМР-ни Башчысыны Парламентде эм сюд органлада келечиси **Мадина Дышекова**, депутатла кыатышхандыла.

Заурбек Кумалов республиканы архив фондунда Къабарты-Малкъарны тарыхы бла байламлы, артыкъда магъаналы, башха жерледе болмагъан, культура жаны бла багъалы документле асыралганларын, халкъны ниет хазнасы болганларын чертгенди.

— Россейни, КъМР-ни да тарыхы айнтыууну сакъларга ачыкъ этиу архив службаны борчларын бирлеридиле. Архив ѳмюрлени, шѳндюю кезиуно эм келир заманы байлагъан жерди десек жангыллыкъл тѳйюлбюз. Кемчиликле болганларына да кырамай, КъМР-ни Архив службасы документлени асырау, эсепге алыу эм хайырлануу жаны бла жууаплы ишни хайырлы кырауаганды, — дегенди ол.

Мурат Карданов а сюзюлген сорууну

магъаналылыгын белгилеп, Архив службаны ишине бийик багъа бергенди.

Архив службаны башчысы **Шахим Шогенов** фондну документлерин жыйышдыруу, асырау, эсепге салыу эм

мент реставрацияга берилгенди, тас болурга кыоркуулу 2 500 текст жангыртылганды. 20,5 мингден аслам документни бла 6 минг суратны болумлары тинтилгенди.

Архивни ишчилерини аллында кыйын эм жууаплы борч салынганды — документлени цифралы асырауа кѳчюрюрге. Ол жаны бла план барды, анга тийишликде, былтыр мингден аслам документ кѳчюрюлгенди цифралы амалга. Программа 2024 жылга дери ишлейди.

2022 жылда кырал асырауа 2,4 минг документ алыннганды. Фонду кырауу ишни муниципал архив служба да толтурадыла. Алада уа 8,1 мингден аслам документ сакълананды.

Сѳз фондну хайырланууну юсюнден да баргъанды. Былтыр инсанлагъа, илму, жарыкъландыруу иш бла кюрешгенлеге керекли информация тапдырылганды. Битеу да бирге 3,8 минг тилек толтурулганды. Архив асыралган жерден 23 минг документ берилгенди окуучулазга хайырланьрга. Битеу да бирге уа былтыр архивни жумушлары бла 1,6 минг инсан келгенди, 242 алим, илму кылулукчу дайым да ишлейдиле.

Архив службаны келечилери республиканы жашауу, тарых магъаналы жумушла, халкъыны белгиле келечилери бла байламлы статьяланы басма-лазганлай тургандыла. Тюрлю-тюрлю кѳрмючле, белгиле кюлени рузламасы хазырлангандыла, КъМР-ни 100-жыллыгына архив документлени жыйымдыгы басмаланганды.

Кемчиликлени арасында докладчы документле асырарча отоула жетишмегенлери айтты, ол жууук кезиуде кетерилерине ышанганын билдиргенди.

Тюбешуе кыатышханла сюзюлген соруу бла байламлы кеслерини оюмларын айтхандыла. Сѳз муниципалитетледе архивлени ишлерин айнтыууну, бѳлюннен ахчаны кѳбейтуну, цифралы мадарлары сингдирууну юслеринден баргъанды.

Кенгеш жууаплы органлазга эсгертилуни кырауу кѳроуу бла бошалганды.

Ахырында депутатлазга экскурсия кыралганды. Парламентарийле эм эрттеги документле бла (ала 1811 жылда чыгарылгандыла) шагъырей болгандыла.

КъМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

Оюулашыу

Уучулук кезиуде мардаланы тохташдыра

Къабарты-Малкъарны Табийгат байлыкълары эмда экология министрствосу кырал экология экспертиза объектни юсю бла жамауат сюзюу бардырганды. Министрстводан билдиргенлерине кѳре, сѳз анда быйыл биринчи августдан башлап, келир жыл

ол кюнне дери созулук уучулук кезиуде атарга жарауу жаныуарлы саныны мардасыны проектини юсюнден барады.

Сюзюно министрни орунбасары Аслангери Табухов бу айна онунчуусунда видеоконференция халда

бардырганды. Анга министрствону Жамауат советини келечилери кыатышхандыла. Сейирлери болганлазга ушакъга онлайн-халда кыошулурга амал бар эди. Алай бла жыйылууда сагъынылган проектни дурус кѳргенди.

Хорламны жууукълашдырганла

Жигер эм жигит улан

Былымда урунууда жигерликери, урушда жигитликери бла атларын айтдырган жашла не заманда да кеп болгандыла. Бюгон аладан бирини юсюнден хапар айтырга сөюме.

Ёзденланы Баканы жашы Ёзден 1921 жылда Гижгитде тууганды. Тёрт жаш бла бир эгечни ичинде, ол барындан да кичи эди. Заманы жетгенлей, Гижгитден Былымгъа школгъа жюриюп, жети классны айырмалы бошап чыктыганды. Эсге алгъанда, мектеп эски Былымда болганы себепли, ол а узак жол эди. Ёзденни 1939 жылда аскерге чакырадыла. Ма ол замандан башлап 1942 жылгъа дери 165-чи мараучу полкда къуллукъ этгенди. 1942 жылны май айындан 1945 жылны май айына дери 27-чи миномёт полкун курсанты болуп турганды. Андан 1947 жылны май айына дери 157-чи мараучу полкда старшина чында къуллукъ этгенди. Уллу Ата журт урушда этген жигитли-

клери ючюн Ата журт урушун экинчи даражалы орденине тийишли кёрюлгенди. Жуков атлы, "Японияны хорлагъаны ючюн", "Ата журт урушун ветераны",

"Урунууну ветераны" эм кеп юбилей майдалла бла саугъаланганды.

1947 жылда аскерден эркин этилгенден сора, жууукъларын излей, Павлодаргъа келеди. Анда "Павлодарсоль" трестде цехни таматасы болуп ишлегенди. Ол башчылыкъ этген смена алчы болуп турганды, грамотала, ахча бла да кеп кере саугъаланганды. Анга кавказ лезгинканы иги эм уста тепсегени ючюн да грамота да бергендиле! "Таянчагъы болмагъан тёртгюл шинтик сыннгычы аны юсюнде тепсегенди", – дейдиле жууукълары.

1959 жылда Ёзден улуну Тавлужан элде депутатха да айырадыла. 1962 жылда уа ол Былымгъа кечеди. Тырныауузу бетон чыгаргъан заводунда бир кесек ишлегенлей, «Былым» совхозну къойчусу болуп урунуп башлайды. 1963 жылда Тебердиланы Азида бла юйор къурайды. Ала тёрт къыз ёсдюргендиле.

БЕККИЛАНЫ Омар.

Жетишим

Усталыгъына – тийишли гаража

«Жылны устазы - 2023» конкурсуну баргъанына бизни республикада сейир бек уллуду, нек дегенде жыл сайын Къабарты-Малкъарда хорлагъанла Россейде да биринчилини санына киредиле. Быйыл да «Кюн шахар» сабий чыгармачылыкъны академиясыны физикадан устазы Сюдюмла-ны Элдар эришюну регионлу кезиуонде бек билимли, хунерли устазгъа саналганды.

Белгилесича, бу эришюнде устазны билимдинден сора да, сабийле бла бир тилда, аланы окъургъа келлендире билгени да сюзюледи. «Дерс», «Юиретиу иш», «Мастер-класс», «Министр бла ушакъ», «Жылны устазына соруу» деген сынаулада Элдар Русланович бийик профессионал даражасын кёрюзгенди.

Битеуада конкурсха онтёрт устаз къатышхан эдиле, ала барысы да белгили специалистледиле, аланы араларында биринчи болгъан тынч болмагъаны баямды. Нальчик шахарны информатикадан устазы Олег Кочетов бла Кишпек элде школну тарыхдан устазы Азамат Шаов призёрла болгъандыла. Таулу жаш а энди Москвада бизни республикадан «Жылны устазы - 2023» деген битеуроссей эришюге къатышырыкъды.

Элдар Русланович КъМКЪУ-ну 2011 жылда микроэлектроника эм компьютер технологияла факультетин бошагъанды, ызы бла физика эм математика жаны бла усталыгъын ёсдюргенди. Сабийлени сегиз жыл окъутады. Керти устаз болгъанына шагъатлыкъ этген шартладан бири: аны сохталары физикадан регионлу эришюледе хорлап тургандыла, дагъыда физикадан Битеуроссей олимпиадада финалгъа чыкыгъандыла.

Сынамлы педагогну бийик квалификация даражасы барды, «Сириус» билим беруу арада усталыкыны ёсдюрюу курслары эки кере ётгенди. Ол юй бичеси бла къызчыкъ ёсдюредди, жамауатыны баш борчларындан бири ёсе келген тёлюге тынгылы билим берууно эм адетлерибизге-тёрелерибизге кере юйретиуно санайды.

Физика бек къыйын предмет болгъанлыкыгъа, хар окъуучу да аныларча анылатала биледи.

Сюдюм улу тохтамай окъуп тургъан, айныргъа итинген устазды, бош заманында Россейни тарыхын тинтеди.

Сентябрь-октябрь айлада Е.М. Примаков атлы гимназияда устазланы Битеуроссей эришюлерини финалы боллукъду. Фахмулу устаз андан да къууанып къайтсын! «Заман» газетни редакциясы да Сюдюмланы Элдарны бийик жетишими бла алгышлайды. Ызы къалын болсун!

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

«Къадарым сабийле бла байламлы болгъанына ыразыма»

Бюгон окъуучуларыбызны Османланы Якубну къызы Джамияла бла танышдырырга сөюме. Ол Жанхотияда сабий садны таматасыды. Анда 1987 жылда бу учреждение ачылгъанлы бери ишлейди, алгъа юйретиучо болуп, энди уа аны коллективине башчылыкъ этеди.

Джамияланы эрттеден танийма, биз Къабарты-Малкъар къярар университетни бирге бошагъанбыз. Ол себелден хар тюбегенибиз сайын бир бирни бек тансыклайбыз, хапар айтып башласагъ а, ол аны сабийлеге бурмай къоймайды, аланы юслеринден айтып бошамайды. Жашауу, иши да ала бла байламлы болгъанларына къууанады. Анча жылны ичинде бу сабий садха жюриюгенлени атларын эсинде туттады. Ма бу жол тюбешюбузде да хапары жаланда ишини юсюнден эди.

– Манга тыш сабий жокъду, барысын да сөюме. Кёзчюклерин жылтыратып къарагъан, хар затны билирге итинген, жаланда аруулукъну кёрген сабийлени къалай соймезсе, – дейди ол.

– Бусагъатдагъыла керти окъуна кеп затны билип туугъанчадыла, – деп къошулама мен сёзге.

– Ол, кертиси бла да, алайды. Бирде аланы айтханларына тынгыласанг, сейир-тамаша боласа. Ол гитче башчыкъларында не къадар зат къайнагъанына, ономлай билгенлерине алай къууанама! Хар бири энчиди, – дейди Джамияла.

– Сени бир ауукъ заманлы школда ишлегенинги да билеме, ол сынау санга бу ишинге да болуша болур?

– Хау, 1989 жылда кесим окъугъан школда устазла жетишмегени бла байламлы ары чакыргъандыла. Анда 14 жыл ишлегенме, садикге жюриюген сабийчиклени тансыклап бек тургъанма, эртте-кеч болса да, артха къайтырымы биле эдим. 2003 жылда уа мени бери таматга саладыла. Школда ишлеген жылларым зырафына кетмегендиле, ол сынауум манга бек багъалыды.

– Усталыкыны сайларгъа ким себеплик этгенди санга?

– Бу соруунга кеп сагъыш этмей жууап берейим – биринчи устазым Юсюпланы Раузат Жюнюсовна. Аны асыры суйгенден, жюриюшюмо иш да анга ушатыргъа жюриюшюме. Тамата класслада окъугъан заманында класс башчыларыбыз Малкъарланы Нуржан, ызы бла Отарланы Фатима да манга аламан юлго болгъандыла. Алагъа хурметим уллуду, этген игиликлерин бир заманда да унутурукъ тийюлме.

– Гитчеле бла ишлеген тынч болмагъанын ким да биледи, анга да

энчи хунерлик керек болгъан сунама. Аны айта келгеним, сени къолунгда къаллай адамла ишлейдиле?

– Аланы барысына да бек ыразыма, бир-бирни аныгылап бек тап ишлейбиз. Эртте келирге, кеч къалыргъа да тюшеди, анга киши дау этмейди, ауурсунмайды. Алай коллектив жаланда кеси болса, къыйыныракъ боллукъ эди ишлерге, ата-аналардан биз уллу болушлукъ табабыз. Элде ишлеген башхаракъды шахарладан эсе. Уллу, гитче да бир-бирни иги танийбыз, аны себепли сый-намыс да бийикдеди элде. Кеп ата-анала не бла болушлукъ эттейик, дегенлей турадыла. Керек болгъан кезиуде жаныбыздадыла. Сау болсунла.

Биз 23 адам болабыз. Хар бири ишин уста биледи, керек болса, бир бирге болушдыла, сениди,мениди деген жокъду. Мен аланы ол халларын бек жаратама.

– Мен юйретиучо Къудайланы Рита бла да селешген эдим. Ол бу кюнледе садланы арасында конкурсха барып, анда жетишимли болуп къайтханын да билгенме.

– Рита мында ишлегенли 20 жылдан артыкъ болады. Ма аллай юйретиучюлерибизни хайырындан атыбыз тюрюлю-тюрюлю конкурслада алчылары санында айтыла туруучуду. Бу кюнле-

де да Бахсан районда «Тепсеген жаз башы» деген конкурсда 17 садикни арасында 3-чю жерни алгъанбыз. Анга сабийлени Ботталаны Альбина бла Къудайланы Рита хазырлагъандыла.

– Ол эм башха жумушлагъа да кесигизни кючюгъо жетемиди?

– Бек иги соруу бердинг. Ма бу ушагъыбызны хайырланып, анасы Лашкута элде жашап кетген Алтууланы Муратха кесими, коллективими, ата-аналаны атларындан да уллу ыспас этерге, жюриек ыразылыкымы билдирирге сөюме. Ма бу сен кере тургъан майданчыкыны бизге ол алып бергенди. Ахчалыла аз болмазла, алай Муратча, анамы эллилерине бир хайыр этейим деп, бизни къуандыргъаны ючюн жашауундан къууансын.

Джамияла бла селешип бошагъанындан сора, аны къолунда ишлегенле бла да ушакъ этгенме эмда коллективде аны суйгенлерин, уллу хурмет да этгенлерин кёргенме. Анга Къудайланы Ританы айтханлары да шагъатлыкъ этедиле. «Джамияла бир да болмагъанча иги адамды. Анча жылны ичинде кесин бет жарыкълы кёрюзген болмаса, бирибизге хыны этмегенди. Къайсыбызгъа да онг тапдырыргъа жюриюшеди, къууанчада, бушууда да уллу келлюлюк этмейди. Хар кимге кёз къарамы ачыкъды. Аны себепли коллективде, ата-аналаны, сабийлени араларында да намысы, сыйы бийикди. Анга «Россей Федерацияны битеуулю билим берууно сыйлы ишчиси» деген махтаулу ат да бошдан берилмегенди. Джамияла Якубовна дагъыда кеп махтаула тийишли болгъанды, анга аны сыйлы грамоталары, биз да шагъатбыз», – дегенди Рита.

Джамияланы юйор жашауу да къурагъанды. Ол Осман Даванидзе бла бирге юйор болуп жашайды. Ала эки аламан кызы ёсдюргендиле. Аладан таматасын тышына бергендиле, ата-ананы насихат сёлери бла ариу жашайдыла, оч туудукъ жаратылгъанды. Гитче къызлары судмедэкспертизада бет жарыкълы ишлейди. Ананы-атаны башын ёрге кётюрткен аланы сабийлеридиле да, Джамияла бла Осман да алагъа къууана, туудукъларын къубулта жашайдыла.

ШАУАЛАНЫ Разият.

15 май – Юйюрню халкъла аралы күню

«Адамлык болган жерге келеди не игилик да»

Башияны Хасан бла Лейла Бабугент элде жашайдыла, юч сабий ёсдоредиле: Динара школну алтын майдал бла бошп, бусагъатда тарых эм юриспруденция факультетде окъуйду, Ислам бла Наида уа школчуладыла. Лейла Мухарбиевна Бабугентде кадет школда малкъар тилни бла литератураны устазды, Хасан сатыу-алыу бла кюрешеди. Бу юйюрню ынналары да барды, аны аты да Лейлады. «Аппа-ынна болган юйюр берекетлиди, насыпды», - дегенди ушагыбызны кезиунде Лейла. Бюгюн сынаулу устаз эм огъурлу ана бла ушагыбызны басмалайбыз.

Наида ыннасы бла.

– Лейла Мухарбиевна, юйюр адамга неди?

– Юйюр насыпды. Бизни миллетибиз кёчгюнчюлюкню, Улуу Ата журт урушну кыйынлыгынын да хар юйюрге болгъан сыймекликни, бир бирге билекликни хайырындан кётюролгъандыла. Жаннетли болсун, аппам Ностуланы Ассе юй бийчеси, сабийи да Азияда ёлгенлеринден сора, жангыдан юйюр кырагъан эди, ыннамы да биринчи баш иеси, сабийи да анда замансыз кетгенлери ючюн, бир бирлерин ангылай эдиле.

– Не сейир, ол къадар кыйынлык кёрген адамла дагыда сынмагъан эдиле. Аппам урушда эки кере жаралы болгъанды, 88 жыл жашагъан эди, хар сёзю, айтханы-юйретгени эсимдедиле. Юйюрге адам кесин къалай журтюрге керек болгъанын китатла окъуп билмейди, харкюнлек жашау юйретеди.

– Сизни актылыгыгызга керек, ата-ана сабийге оноу этерге керемидиле, сёз ючюн, усталыгын неда жашау негери сайлагъан кезиунде?

– Биз жалаанда оюмубузну айтабыз, буйрук бермейбиз. Сёз ючюн, Динара школну алтын майдал бла бошагъанда, медицина факультетни сайласа сие эдик, не десенг да, ак халат кийгенле күн сайын сууап иш этедиле: ауругъанлагъа болушадыла. Алай Динара уа неге сейири бар эсе да, ары берген эди документлерин – тарыхга бла юриспруденцияга. Бек жарсып тургъанбыз, эки факультетде ол къадар экзаменлени къалай бераллыкды, деп.

Ата-анада тынчылык бир заманда да болмайды. Аллахша шукур, бералады, бусагъатда дипломный ишин жашау турады. Бу эки факультетде бир-бир экзаменле бир кибик болгъаны да болушанды. Кереси да, бирде

сабийни жюреги къалай тюз сөзеди – къайры атларга, къайда билим алырга. Атата-анала кеслери айтханы къайтарып турмай, балаларыны оюмларына да тынгылай билрге керекдиле.

– Школчула уа не зат бла кюрешедиле?

– Ислам спортну бек сөөди: футбол, тутушуу. Наида уа Бёзюланы Маржанны кружогунада жюнден кийизчикле, жюн минчакъла, аппына этеди. Жюн гинжиле да бек сейирдиле. Маржанны Бабугентни школунда бардыргъан иши халкъына кыулук этиудю, Аллах анга кюч-кыарыу берсин. Бек фахмулу адамды!

Таулула не заманда да жюн бла къаты кюрешгендиле. Халкъыбызны ёмюрлени теренинден келген усталыгы бюгюн да жашагъанына кыуанама. Юйде Наида этген жюн затлары керсем, кёлум кётюроледиле.

– Кёлларын къара ишге тийдирмей, сабийлени алай ёсдоренле аз тийюлдюле. Сизде уа къалайды болум?

– Гитчелигинде ишлерге юйренмеген уллу болса къалай ишлеп башларыкъды? Бизникле Чирик кёлде аш юйюнюзде жайда бек сыйюп ишлейдиле. Дагыда Бабугентде бусагъатда халкъны асламысы туяла ёсдоредиле, бизде да бардыла ала. Бабугентде жауунла кеп жауадыла, туяла излеген суду да, апчымайдыла. Бизни республикадан да, тышындан да келип, сатып аладыла. Бахчабызда жаш да, къызла да сыйюп ишлейдиле.

Кёлла сабийликден да ишлерге юйренселе, артда тынч болукъду. Таулулада бир сёз барды ишни збин биледи, деп. Эбин билер ючюн, гитчеликден урунурга керекди. Биз малла да тутабыз. Элде жашап ийнек тутма-санг, ушагысызды. Ачык айтханда, эл юйюр жашауга бек тапды. Сабийле болган жерде бахчада терекле, мал орунда ийнек болса, къалай эсе да хычыуун кёрюнеди.

Бабугент тап жерди: шахарга да жууукъду, аны бла бирге эл жашауун татыуун да сөзесе. Адамла да таза ниетлидиле, халалладыла. Бизде алгын орус устазла аслам эдиле, алагъа къартлыкларында эс бурлугъанлай тургъанды, дагыда христиан дин тутханлары къабырларында да бабугентчиле тизгинге сакъдыла. Адамлык болган жерге келеди не игилик да. Бабугентчилени адамлыклары баямды.

– Лейла Мухарбиевна, юйюр къатылыкнымы огъесе жумушакълыкнымы сөөди?

– Эксинден да бардыла бир затла. Акъылбалыкъ болгъунчу ызларындан къарагъанлай турурга борчлугъуз. Алай сабий тутмакъанда ёссе, насыпсы болуугъу баямды. Жалаанда атаны оюмлары угъай, сабийликке да эшитилрге, эсге алынырга керекдиле. Не гитче сабийчик да адамды, анга сый – хурмет да тийишлидиле. Кавказда не заманда да абданлагъа бла гитчелеге бек сакъ болгъандыла, аланы жанларына тьерге жарамайды.

– Таматаланы юслеринден айтханда, Хасаны анысы Лейла къаты ыннамыды огъесе сабийлени къубултпму ёсдореди?

– Барысы да тегерегине жыйылгъанлай турадыла. Бир бирлерин бек сөөдиле. Ынна болган юйюрге сейирлик берекет болады. Дагыда эслегенме: аппала-ыннала ёсдорген сабийле кёрюнюк къаладыла. Мен аны кесимден да билеме: аппам кимден да жууукъ эди манга. Анам бла олтурсакъ бюгюнлюкде да, аппаны эстерип башлайбыз.

– Хасаны заманы боламыды сабийлеге эс бурурга?

– Аны заманы кёбюрекеди менден эсе. Кадет школда ишим заманымы алып къояды. Алай сабийлени малкъар тилге юйретгенме бек кыуанама.

– Билемидиле тилибизни?

– Шахардан келгенлени асламысы билмейдиле дерге болукъду. Кадет школубузда таулула кеп да тийюлдюле, мында битен миллетлени келечилери окъуйдула. Сёз ючюн, бир взводда отуз сабийден онусу таулула боладыла. Мени актылым: таулу сабий тауча сёлеширге керекди. Алай сёлеш деп буйрук берип, анга уа тил чыгып къаллык тийюлдю да. Кюнден-кюнге, жылдан жылгъа

Лейла баш иеси Хасан бла.

Динара, Ислам, Наида.

ишлерге керекди. Школчуну эсин ёз тилибизге бурган тынч тийюлдю. Интернет, тенглери, спорт, башха предметле – барысы да жан-жанындан кыруулапдыла, алай устаны иши, борчу, окъуучуну жюрегине жетип, ёз тилине сыймекликни жандырыуду. Къайда эшитсе да аны, жюреги жылыудан толурча.

Кадет школда жашла окъуйдула. Ала ёхтем болсала сиеме. «Тилибизни байлыгын, ариулугун билгиз», – дейме. Хар дерсимде халкъыбызны тарыхны, сыйлы адамларыбызны юслеринден хапар айтама. Сёзюм окъуучугъа жетсе, ол мени эшитсе, кеси билим излеп башларыкъды, интернет анга болушурукъду. Дерсин чеклери, белгиленген заманы барды, мен излеген а: сабий халкъыны юсюнден бир окъуп башласа, ол жолдан таймазды.

Бирле бизни тилибиз уллу дуняда жашауда хайырсиз сунадыла. Хар тил да кезис байлыкды, алай энчи малкъар тилни юсюнден айтсакъ, торк тилде сёлешгенлени саны миллионла бла саналадыла. Да биз ол уллу, сейирлик дунягъа къошулурга нек сыймейбиз? Орус, инглиз тилни билген бек аламатды, алай бек биринчи кесибизни эрттегили, деменгили тилибизге юйренейик. Кесибизни жазыучуларыбызны китатларын окъуокъ.

– Ушагыбызны ахырында юйюрге алгъыш айтсакъыз эди.

– Таулу юйюрге кеп болсунла! Хар юй насыпдан толсун, аппала-ыннала, атала-анала сабийлеге, туудукълагъа кыуана жашасынла!

БАЙСЫЛЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Жандаурлукъ

Болушлукъ изленеди

Черкеланы Зухура, Барисбийни къызы, раждан ауруйду. Шёндю ол къыйын халдады. Анга Германияда операция этерге айтадыла, аны ючюн а 2 миллион сом керекди.

Черкеланы Зухурагъа 62 жыл болады, ол филология илмуланы кандидатыды, РСФСР-ни халкъ жарыкларыдыруууу отличниги, бийик категориялы устазды, 12 окъуу китап чыгарганды, «Тилни билейик» телевидение берилуоу кыруучусу эмда бардырычууду.

Ол сабийлени окъутуугъа битен жашауун жоралагъанды, школну директоруну къуллугъна салабыз дегенлеринде,

техникумга, бийик окъуу юйге ишлерге чакъыргъанларында да, унамагъанды, школда къалырга сыйгенди.

Хар адамны да, ол гитче неда абдан болсун, сабанчы, врач, устаз неда сюрючю да болсун, жашау бек магъаналыды. Къызлары, къолайлары жетмей, амалсыз болуп, аналарыны жашаулары бир кесек окъуна созар ючюн адыргы этип кюрешгенлерин кёрген а бек къыйынды. Алай кезиунде жамауат болушлукъга келмей къалмагъанды. Аны ючюн биз анга уллу ыспас этебиз. Мен къартланы, саусузланы 50, 100, 200 сом ётдюргенлерин кёрсем,

кёз жашларымы тыялмайма. Аланы араларында онкологиядан ауругъанла окуна боладыла.

Черкеланы Зухурагъа болушурга сыйгенле аны бу картаны эмда телефон номерни юслери бла этерге болукъдула: **22 022 019 535 858 54; 8 928 912 93 06.** Была Зухураны кесини картасыны бла телефонуну номерлеридиле.

Хурметли жамауат, сизни болушлукъгъуз бусагъатда бек керек болуп турады. Сизге ышаныуубуз бек уллуду. Алгъындан окуна сау болуугъуз, дейбиз. Сорлукълары болгъанла Зухураны баш иеси Гузеланы Азретте бу телефон но-

мер бла сёлеширге болукъдула: **8-928 711-13-97.**

Улуу хурмет бла ГУЗЕЛАНЫ Махмутну жашы Азрет.

Черкеланы Зухура, Барисбийни къызы, 1961 жылда туугъанды, Нальчикде жашайды. Ол раждан ауруйду. Хали осалдан-осал болуп барады. Анга Германияда багъарга айтадыла, алай аны ючюн аха керекди – битен да 2 000 000 сом.

Жамауатдан бу къыйын саусузга болушурун тилейбиз. Ахчаны бу реквизиitleге ётдюргере болукъду: Сбербанк – **2202 2019 5358 5854** неда телефонну бу номерине – **8 928 912 93 06; Tinkoff - 2200 7007 7264 9256**

Китапхана

Окьюргъа, чыгъармачылыкъга да кёллендире

Черек муниципал районну ара китапханасыны Бабугентде бёлюю ишин жетишимли бардырган бюджет учреждениядан бириди. Бюгонлюкде анга Аппай-ланы Зарема башчылыкъ этеди. Китапларыны саны уа 17 мингден асламды. Жылга китапхананы 10 515 адам жокълайды.

Мында тюрлю-тюрлю байрамлагъа, белгили кюнлеге жораланып тюрлю-тюрлю ишле бардырыладыла. Ол санда «Огъурлулукъну поэзиясы», «Тарыхны сюдо», «Уруш болгъанды. Хорлам болгъанды», «Урушну юсюнден окъуйбуз», «Билирге, унутмазга да борчлубуз», «Сюйген жомакъларыбызны огъурлу дуниясы», «Ана тил, сен къалай аламанса» дегенча кёрмючле да къураладыла.

Ата журтну сюерча, аскерпатриот ниетни кючлерча, табийгъатны сакъларча, маданиятны бла адабиятны багълаларча, сауулукълу жашауну бардырырча, праводан билимни байкъландырырча жумушлагъа китапханада аслам эс бурулады.

Бабугентни китапханасы тире ишлегенин, ары сабийле кёлп санда жюрюгенлерин

эшите тургъанма, бу жол аны алайлыкъны кесим да кёргенме. Ол шарт бирси эллеге юлгю болурчады. Бир-бир жерледе сабийлени къой, абданла окъуна китапханалары ишлегенин бла къалгъанын билмейдиле.

– Шол бла садик жуукъда болгъанлары себепли, окъуучула бизге терк-терк келедиле. Сабийле китапны сюер ючюн, къолубуздан келгенни аямайбыз. Окъургъа, чыгъармачылыкъга да кёллендире ючюн, кёлп тюрлю амалланы хайырланабыз. Кюннге жыйырмадан артыкъ окъуучу келмей къалмайды. Кёлпле нёгерлери, тенглерин бла да жюрюйдюле, – дейди Аппай-ланы Зарема.

Биз китапханада болгъан кюн экинчи классда окъугъан жашчыкъла бла кызычыкъла келип тура эдиле. Ала бла

сёлеше кетгенимде: «Шёндюгю тёлю асламысында не соруугъа да Интернетде жууап табарга кюрешеди, сиз а, къарайма да, китапханага тартыласыз», – дейме

да, быллай жууап эшитеме: «Китапны къолгъа алгъан, бетлерин ачхан да хычыуунду, андан къалай эсе да энчи жыл-урады, сора окъугъанынг эсингде бегирек къалады».

Аланы оюмлу жууап бере билгенлери, бир жаны бла, мени сейирге къалдыргъанды, башха жаны бла уа, бек къуандыргъанды.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Къайын аналаны юсюнден къаллай бир чам хапарла айтыладыла халкъда! Айхай да, аланы асламысы ойнай-кюле, солугъан кезиуде айтылгъанладыла. Кертиси бла уа хар адамны тюз кесе атасын-анасынча ариу кёрюрге, багълаларга, сюерге тийишли къайын атасы бла къайын анасы боладыла. Келинге, киеуге да къайынла бла жарашулу жашагъан тынч туйюлдю. Анга шагъат болгъан кёлп юлгюле тубейдиле жашауда.

Биз хапарын айтырыкъ Исса къайын анасы Шерифаны бек сюеди. Аны да киеюне къошхан адамы жокъду. Къошуп да кимни къошарыкъды жангыз къызы Жансуратны баш иесине? Къайын анасыны юйюне да Иссаны, къаты болуп, Жансурат жыйышдыргъанды: «Анамы юйде жангыз кесин къоюп, тынчайып тураллыкъ туйюлме. Сени гитче къарындашынг барды, аны да юйленирге заманы жетипди. Атананан да алыкъа къарт туйюлдюле, алагъа жангыз кереги жокъду, мени анам а къаргъ кесиди. Сабий бла да ол болушурукъду манга. Ары кёчейик да, анам бла бирге жашайыкъ. Айтханымы этмесен да, анамы атарыкъ туйюлме, тамбла, сабийни алып, ары кетеме, мында аманды деп угъай, анама къарарга керекенди. Сен а сюйгенлиглей эт», – деп.

Не этерик эди? Сюер-сюймез къатыныны айтханына бой салды да, къайынла юйюнде жашап тебиреди. Ал заманда къонакча турса да, артада юйюне толуп иесича болду. Жаланда кесине иш табалмагъаны жюрюгин бир бек къыйнайды. Алай анга да, сунмай тургъанлай, амал чыкъды.

Иссаны эрттеден шёху Мурат аны кесини фирмасында ишлерге чакъырды. Къыралда ишсизлик адамланы онла-рын алып тургъан замандан угъаймы дерик эди – къууанып иште тохтады. Иш а неди десенг – таудан ташла тюрлю, аладан къабырлагъа сынла ишлеу. Ал кезиледе иш хакъны болжалында тапдыра да тургъан эди Мурат, артадан-арта уа, битеу къыралдача, хакъны заманында бералмай къалды. Былайда къыралда 90-чы жылда халны ангалатырга тийишли болуп: урунганлагъа телерге ача табалмай, чыгъарылгъан продукция бла – аракъы, галошла, тюрлю-тюрлю адырла эм

ала кибик башха затла – бере эдиле иш хакъны.

Исса ишлеген фирманы иеси Мурат да, ишчилеге берирге ахчасы болмай, уллу ауарага къалыпды. Бир эртенликде ол, ишчилени жыйып, алагъа бек къужур кёрюнген затны билдрди: озгъан айда иш хакъны ахча бла угъай, фирманы продукциясы – сын ташла бла берлигин айтды:

– Ийнаныгъыз, сизге ол тапсыз келгенин мен ангалайма, башха амалым

аргъы мюйюшюне таяндырып, эски кюйюз бла юсюн жапды, аллына да машинасыны эски кереклерин къалады. Нек эсе да сюймеди жашчыгъы, не юй бийчеси билерлерин. Гаражга ала кирген да этмеучолерин эсге алды. Къайын анасы уа ары бирчик да кирмегенди, аны себепли Исса тынч-ырахат болду, Шерифага хазырлагъан «саугъасын» а унутхан окъуна этгенди. Айхай да, бир кюнде ол къаллай уллу къаугъа ачарыгъын билсе, къайын анасына къу-

син гаражга атды. Анасыны бет къаны кетип, къоллары къалтырай, жеринден тебалмай тургъанын кёрюп, башына къан ургъан, инсулт болгъан сунду. Алай анасыны сураты салынып сын ташны эсегенде уа, ол да сейир-таманшага къалды. Шерифага дарман ичирип тынчайтды да, эрин ашыгып сакъларды. Исса юйге киргенлей окъуна, жюрюги бла бир хата болгъанын сезип, къайын анасыны отоуна ашыкъды. Анда кёргени уа: Шерифа тешекде ауур солуй жатып, Жансурат а мылы жан жуулукъну аны мангылайына сала турады. Юй бийчеси кёз-къаш бермегенине сейир эте, не болгъанын сорду.

– Не болгъанын кёр, сен кюсеген бола турады, – деп, ачыуланyp сёлешди эрине сёз къайтармаучу къатыны. Аны эшитген Шерифа, эс жыйып, тешегинден секирип туруп, кесин киеюнюне юсюне атды.

– Манга сын таш хазыр этип тураса! Кебинлигиме уа алгъанмыса? Къабырымы уа къазгъанмыса? Жуугъуң ксанганы уа нек келтирмегенсе? Огъёсе аны да гаражда букъдурупму тураса? Билип къой, ёлор акъылм арталлы да жокъду. Алыкъа Тауланчыкъны сабийчиклерин да къубултурга умутлума! – деп къычырды. Исса уа ишни болгъаныча ангалатырга кюрешди, Жансурат да анасын, ариу айта, бир аз шошайтды, сабырландырды.

Жашау а барыуунлай барады. Жюрюк къыйыннга замандан иги дарман жокъду дегенден керти оюм болмаз дунияда. Шерифа киеюн кёлп заманын жаулап турса да, бара барганда юйюрни жашау аллын халга келди. Жылла оздула арада, Шерифа, кесине жоралагъаныча, туудугу Тауланчыкъны кюуанчын кёрюп, андан туугъан сабийчиклени да къубулта, дагъыда белек жыл жашап, дуниясын алышды. Исса къайын анасыны къабырына эрттеден хазырлангъан сын ташны сюеди. Тийреде бушуу болуп, къабырлагъа барганда, эфендиден тилеп, Шерифа къабырында дууа тутдурады. Ичинден а обаны иесине былай айтды: «Бу сын таш ючюн мени жюрюгиме нечи къыйнагъан эдин! Бюгонлюкде уа бек къууанып жатаса аны тубюнде! Жаннетли бол!».

ТЕМУККУЛАНЫ Адил,
Огъары Малкъар эл.

Болгъан иш

СЫН ТАШ

жокъду. Аны ючюн ишден кетеме дегени мен тырыкъ туйюлме, къалай этерге да эркинсиз. Алай бу болумга башха жанындан къарарга да боллукъ сунма: ёлмей, темир къая болуп, турлукъ адам жокъду дунияда. Юйде сын ташы хазыр тургъанлыкъга, ёлмю Уллу Аллахны буйругъундан алгъа кишиге да келлик туйюлдю. Къыралда ахча къытлыкъ да тюзелир, жашау да иги жанына айланыр. Анга ышана, амалыбызгъа кёре ишлей, жашай да барайыкъ. Алгъан сын ташларыгъызга уа, ырызлыгъыгъызга кёре, айтхан адамыгъызыны суратын да хакъсыз салырбыз.

– Да не этгин, таматаны онгун ма-рамайыкъ, бергенин алайыкъ, ташны уа гаражга салырма. Турсун анда, чиригенимни этерикди, – деген оюмга тошюнюп, Исса сын алырга деди. Сора къайын анасы Шерифаны ийыкъ мындан алда тошген сурат сыфатын ташдан зарфха урду, тургъан жылын да жазды. Бу этгенини хыйсабын кеси кесине ангалатырга да кюрешди: Шерифа энди иги да улайгъан тиширду, жыл саны анга келишгенден тийреде бир адам окъуна къалмагъанды, андан кесим алгъа кетсем да, ол ауушханда – сыны хазыр! Аны ырыслар кереги жокъду.

Исса ташны юйюне келтирип, адам-га да кёргюзтмей, гаражыны

рагъан сынны гаражына салмаз эди...

Жаз башы жетип, адамла жашагъан жерлеринде тегерекни-башны тазалап, айбатландырырга киришдиле. Шерифа жетижыллыкъ туудукъчугъуна: «Бар да гаражда эшик артында боллукъдула, агъач сибиртгини бла бахсаны алып кел», – деп жиберди. Иссаны жашчыгъы Тауланчыкъ гаражда хар затны да тинтмейми къоярыкъ эди! Аргъы мюйюшде эски кюйюз бла жабылып тургъан затны кёрдю да, тартып къаланкъасын алгъанда, ташда аммасыны суратын кёрюп, сейирге къалды. Сора буюрулгъан жумушну да унутуп, чабып аммасына: «Амма, гаражда узун ташны юсюнде сени бир ариу суратынг ишлеип турады, келчи, къара, къалай ариуса! Сен бек къууанырыкъса!» – деп, этегинден созуп, гаражга элтиди.

Туудугуны ызындан барып, гаражны босагъасындан атлагъанлай, Шерифа сын къатып, кёллери бла уа ташда кесини суратына аралып тохтады. Кён-шула эшитирле деп да уялмай, уллу къычырды: «Кёллерин къан жууарыкъ, мени юйюмде жашап, мени ашымы ашап, мени бетиме ышарып къарап, жаным саулай къабырга салыргъа ашыгып тура кёреме иймансыз, мынафыкъ!»

Бу ачы къычырыкъланы эшитип, асыры къоркъгъандан, жюрюги къалтырап, Жансурат, юйден чартлап чыгып, ке-

Ариужан бла Махти сабийликден да бир бирлерин иги билгендиле. Школну ахыр классларында уа аланы араларында сыймеклик туады.

Махти Ариуждан эки классха тамата окуй эди. Жаш школну бошайды деп, кызыны ичинде жаны жок эди: ол окууга не да аскер борчун толтурурга кетерикди.

– Жарсыма, окууга кирсем, хар ыйыкындан элге келе турлукма, – деп жапсарганды ол кызыны.

– Көзден кеткен, келден да кетер деп, бошдан айтыла болмас. Нальчикде омак кызыла да көп...

– Манга жаланда сен керексе, школну бошаганынглай, сени кыачырлыкма, сен угай деп кыймасанг, – деп, Махти сыйгенине соруу кырады. Ариужан, насыпдан толук көзлери букдур, бир жанына бурду кырамын.

Ахыр кыонгуроу, андан сора экзаменле... Аланы да жетишимли берип, жаш Нальчикге агрономга окууга кетеди. Алай институтха киралмай, арта кыйтады. Кюз артында уа аскерге чакырыу кыагыт келеди. Ол анга бек жарысыды. Нек дегенде Ариуждан эки жылга айрыла эди.

Жылга чыгарга эки-юч күн кылып турганлай, ата-анасы кырманлык этерге сыйгенин айтдыла. Ары башха кызыла бла Ариужанны да тамата эгечи бла бирге чакырадыла. Жашны юйорю аны бек жарата эди. Ариужан бийик, ариу кызы эди. Аны көк көзлери көп жашны тынч жуктырга кыймагандыла. Аладан бири Асхат эди. Махтини аскерге кетгенине да ол кимден да бек кыуанганды.

Асхат конторда экономист болуп ишлей эди. Жыл саны отуздан атлаганлыкыга, алыкын юйорю уа болмаганды, Ариужанны көз аллындан тайдырмазга кюршгенди. Школну директору тамата эгечи болганы себепли, ол ары терк-терк жорю эди. Алай аны сылтаун а көпле билмегендиле. Ол санда Ариужан да.

...Кырманлыкдан, биринчиле болуп, кызы эгечи бла кетерге тебирейдиле. Ала арбаздан чыкыганлай, Махти ызларындан жетеди. Эгечин юйорю терк ашырып, ала орамны энишге тынч-тынч атай тебиредиле. Кюз арты сууук тыйол эди быйыл. Аны себепли, таза хауада солуй, ала черекни жагысына чыкдыла.

– Сен мени сакъларкымыса? – деп сорду жаш.

Сыйгенинен аллай соруу аны жанын кыйнай эди.

– Кечерсе. Жаланда билерге суюме. Сени сакълап турлугунг манга кыулугуму толтурууда энци себеп боллукду.

– Хау, сакъларыгыма ишексиз бол, – деди Ариужан.

Юч кюнден Махтини аскерге алдыла. Саулугу иги болганы себепли, жаш тенгизде кыулук этериклени кыаумуна тошеди. Ол хапар Ариужанны бек жарытхан эди. Нек дегенде тенгизчиле башхаладан артык бир жыл кыулук этгендиле... Андан солурга да хазна жибермей эдиле.

Эки жаш адам бир-бирге терк-терк жазгандыла. Алай письмола да Махтиге келге созулуп жете эдиле. Андан жуу-апланы уа Ариужан неден да бек ашыгып сакълаганды.

Эки жыл алай бла озады. Асхат а, умутун юзмей, кызыны ызындан болурга таукелленеди. Ариужан школну бошап, бир тюрлю тыйгычсыз окууга киреди. Студент жашуу да башланады. Шахарны орамларында ол Асхатха терк-терк тубейди. Онг болган кыадарда, андан бугуап тебирейди.

Шабат кюнню ингириде Ариужан юйге барырга эл автобуса минеди. Олтуруп турганлай, ары кыоншу тишируу да ашыгып жетеди. Кызы, туруп, анга жерин береди.

– Сау бол, кызым. Асхат келечилени санга билмей жибергенди, – деди ол.

– Не келечиле хапар айтасы. Ажашдырасыз, баям, мени биреу бла, – деди кызы.

– Угъай-угъай, тонене келген эдиле, сен биле болмасза алыкка, – деди тишируу.

Элге жол былай узун бир заманда да кюрюмеген эди Ариужанга. Автобус юй алларында тохтаганда, ол арбазга ашыгып кирди. Аны сыфатын кюрген анасы коркыган окуна этди.

– Феруза айтхан хапар неди? Келечиле не себепден келгендиле? – деди кызы.

– Да ала уа сени тилей келгендиле Асхатха. Ала айтханга кере, сиз аны бла шахарда кюрюше турасыз...

– Анам, ол этюрюкдю. Жаланда жолда тубесек селешуучубуз. Мени аны бла байламлы бир тюрлю мурамым жокду, боллук да тыйолду, – деп чорт кесди кызы.

Андан ары ушакда ол анасына анга бармазлыктын толу билдирди. Ол да сезюне андан ары бардырмазга деп, ант этди.

Жашуу хаппа

Ажашхан насып

Асхат а Ариужан анга барырга сыймегенин билгенден сора, бир аз тынчайды. Алай умутун а озмегенди...

Ариужан экинчи курсха да этюп, сыйгенине туберге хазырлана эди. Махти келирге бир ай чаклы кыалганды. Ол кюнню кызы бек ашыгып сакълай эди. Бютюнда арт жарым жылда андан жаланда бир кыагыт алганды.

Алай бла, бир сууук ноябрь күн такси бла келди жаш. Биргесине да бир тишируу...

«Махти кыатын алып келгенди, эшитгенмисиз?» – деген хапар элге олсагыт жайылды.

Ариужан шахарда болганы себепли, ол жангылыктын билмей эди. Ингириде юйге келгенден сора, ол эгечинден сыйгенини юсюнден хапар сорду.

– Кыалай башларга да билмейме. Сени Махтинг биргесине бир тишируу алып келгенди. Элде жюрюген хапарга кере, бир юйор кзуар муратлыды аны бла, – деди эгечи.

– Не айтханынгы ангылатчы. Не кыатынны хапарын айтаса манга? Мен сенден Махтини сорам...

– Да мен да аны юсюнден айтама. Аскерден кыатын алып келгенди. Нени ангыламайса? Алайладыла эр кишиле... Мен а нек турган сунаса 28 жылымда юйорю болмай.

Алагга ийнанмагандан! – деп, кытымырады Зухура, эгечин кыучаклап.

Ариужан көз жашларын тыялмады. Кыаты болуп, битеу айтылганы эге алмазга кюршгенликке, кыаруу уа жетмейди. Жюрюги анга тынгыламаганы уа неден да бек ачуландыра эди кызыны.

Ыйык озганлыкыга, жаш аны бла тубеширге излемей эди. Кызы а ол такыйкыда анга айтырын акылында жюз кере кыйтарганды...

Талай конден а Махтини тою болады деген хапар эшитиледи. Ол кюнню Ариужан бир заманда да унутурук тыйолду. Окууда аны эси ауады. Ары дери хазна аш ашамай, кыаруусулук кысхан кызыга «скорыйни» чакырадыла. Ала, ол эсин жыйгандан сора, больницага салырга деп, алып кетдиле. Андагы тинтиле кюргозтгенге кере, аны жюрюк ауруу бар эди анга терк халда багыу кереклиси ачыкланады.

Ариужанны анасы Асхатны тамата эгечи бек иги врачладан бири болганын эсине тошорюп, алагга барады. Олсагыт жаш да, жумушха кыошулуп, ишни жеринден терк теберине себеплик этеди. Бу болумну ычхындырмазга кереклисин ол толу ангылай эди. Аны себепли кызы, көп да бармай, ангыт юсюне болады. Алай окууун бир ауук заманга кыюрга тошеди. Юйде да ол жаланда жатып тура эди.

Жаз башы келеди. Алай Ариужанны уа бир затха сейри жокду. Аны хали анасын бек жарсыта эди. Жарым жылга жууук заманын ичинде уа Махти бир кере да аны бла тубеширге, кюрюге излемегени уа, не уллу ауруудан да бек кыйнаганды.

Асхат а кезиюлу кере келечиле жибереди. Ариужан ырызлыктын билдиреди. Эгечи Зухура алай этмезин тилеп жийлайды. Алай кызы аны эшитмейди.

Юйор жашауда Асхат бек аламан баш ие эди. Анга бир тюрлю сылтап тапхан кыйын эди Ариужанга.

Кюнлени биринде ол эл тюкеннге этмек алырга тебиреди. Аны эшигин ачып, ичине атлаганынглай, Махти бла бетден бетте тубейди. Экиси да бир аз абыздадыла. Жаш жаланда: «Кеч!» – дегени айтып, тышына чартлап чыкды. Ариужан а көз-кыаш бермеди.

Ол конден бири беш жыл озду. Махтини кыатыны, сабийлерин да аталарына кыюп, кетип кыалганды деген хапар элде жайылды. Дагында бир жылдан а Асхат да аварияга тошюп елду. Ариужан жангыз кыалады. Сабийи да жок эди. Анасы ауушчанлы да эки жыл этгенди. Эгечини да – кесини юйорю. Жангызлык аны кыйнай эди. Ол жаш тишируу болганлыкыга, алгыннгы ариулугундан хазна зат кыалмаганды. Жаланда көк көзлери...

Окуууна кыйтыр амал да жок эди. Кырал бла бирге, ол окууган техникум да чачылганды. Ариужан баш кечиндирип мурат бла шахарга кетип, анда тюкенде ишлеп башлайды.

Бир кыауун жаш бла бир күн тюкеннге Махти да киреди. Анда сыйгенин кюргенине неден да бек кыуанып, тенглеринден айырылып, кызыны кыатына жанлап:

– Сен мени кечер ючюн, мен не этерге керекме? – деп сорду.

– Санга дауум жокду, жарсыма, – деп жууаплады Ариужан.

Алай жюрюге уа көп айтырга излей эди.

Ол ингириде кызы ишден чыгар кезиуге, жашны тенглери машиналары бла тюкен тийрине сакълап эдиле. Ариужан бир аз озганлай, сермеп машинага сугууп, Махтианы юйери таба тебирейди. Кыачырганын ангылап, кызы жол узун хахай этгенлей келди. Жолда тохтаган кезиуде, жаш тенгинден машинадан чыгарын тиледи.

– Мени башсызлыгымдан экибиз да насыпсыз болганбыз. Сыймеклигиз да епкелеп, ажашып көп айланды. Кел, аны арта чакырып, юйюбюзге жыйып, насып жашуу не болганын бирден ангылайык, – деп, Ариужанны көзлери кырады.

– Болсун... – деди ол.

Бир жылдан а алагга сабий да тууду.

КЫСЫМЛАНЫ Аминат.

СПОРТ

Сыйлы байрамга жоралап

Уллу Хорламны кюнне аталып, Нальчикде сумодан регионла аралы эришуу болганды. Анга республиканы битеу районларындан жүздөн аслам гөжеф кыатышханды.

Эсеплеге кере, кеслерини ауурлук кыаумларында Чочайланы Мансур, Атабайланы Инал, Абайланы Аликхан, Милена Таова, Арсен Губжоков эм башхала чемпионла болгандыла. Хорлаганла, сауға жерлеге чыкыганла барысы да кубокла, майдалла эм грамотала бла сауғалангандыла.

Дагында ол сыйлы кюннге жораланып Нальчикде эркин тушуудан республикалы эришуу бардырылганды.

Анга кыатышханланы араларында «Хасания» спорт клубузу келечилери да болгандыла, ала эки майдал да алгандыла. Алай бла «алтынны» Гергюкъланы Саид (65 кг), «кюмюшню» уа Гергюкъланы Расул (80 кг) алгандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ
Зульфия.

СУУ ЧЕЛЕКЛЕ

ХАПАР

Биз Хызын сууну тюз да боюнунда жашайбыз. Кече жукларга жатсак окына, сууну таушуна юйренип, ол кытуруп келсе да, жуклап кылабыз. Бизни кытыбыз бла тикден энише туюшуп кызыла суу алырга жорюйдоле. Анам кышда ала алайдан учуп челектери бла жыгылмасынла деп, отну кюлюн неда зыгыр кыюучуду. Жазгыда уа танг эрттен туруп жолчуккуну сыйпаучуду. Ала да алгыш эте, суу алып ётуучюдоле. Мен а алай аман хыпийр затма, кесими тыялмайма хыли этмесем. Жаз болса, ол суу алырга келген кызыланы кыбулганларына, бахча аягында узун ёгсен мурсаланы ичинден бугууп, кырап туруучума.

Бек гитче заманымда уа бир жол юйден узакгы кетеме да биринчи кере, артха уа келалмай кыалама. Жилий кетип, ол мурсаланы ичинде жуклап турганымлай, анам анда табып, юйге алып келген эди.

Мен дагыда мурсала жаз башында бийик ёсселе, хыли этсем, аланы ичине кычып бугуучума. Кызыла суу челектери бла тикден ёрге минип, бизни юйно кыатында бахча аякыда солуган, хапарлашхан да этиучюдоле. Суюген жашларына да тубеучюдоле. Бир да бир омак кызын халине уа бюсюремейме, махтанчакды. Ёсюуп уллу болсам, алай махтанчак боллук туююлме. Мени анга ачыуум келип турады.

Анам жангы чурукыла алганды деп, кызыланы аллында махтанып, аланы да кийип, суу алырга келгенди. Чуруклары уа алай омакыладыла кертиси бла да! Уллу болсам, кесиме Нальчикде чойот базардан атама аллайла алдырлыкыма. Алай ариуну мардасыз махтанганы кылай эриши керюнеди...мен тынш-

чык мурсаладан чыгып, кызы махтана тургунчу, аны челекте сууларын тёгюп кыадым.

«Оу, санга аман чечек тийсин, сен хыличиге», - деп, кыру челектерин да алып, кызы тикден энише энип кетди. Манга уа аман айтханмы жарайды. Кызыга илиндим да тохтадым. Бир кюн туююл, эки кюн туююл, тынчылык бермейме, дерт этеме. Бир жол ол алгышча тикден жангыдан суу алырга эмей, жияп, кыру челектерин зынгырдата юйлерине кетди. Кюрккүдүм, энди манга боллук болду деп кычып, кызауатха кылып, кыарт наняны ундурук тубюне кирип буккүдүм. Ундурук кылакта аяк жабычуккуну артындан жашыртан кырап турама. Экиге айланган эгечим Люба бизни юйно аллында, эски темир ундуруккуну юсюнде ёрге-ёрге секирип ойнайды. Насыпты. Ол хыличи туююлдо, менича ундурук тубюнде бугууп туруга анга керек да туююлдо.

Бир заманда жангы чурукыла кызын анасы, бир узун, жашил кылын мурсаны да тутуп, бизни арбазга кирди. Мен ундуруккуну тубюнде кыабыргы мюйюшконе кысылдым. Алайынлай арбазда секирип ойнай турган Любаны мен сунуп, кызын анасы: «Гяур хыличи, тёзгеним боллуккыду, атанга-ананга намыс этип турганма ансы», - деп мурса бла кызыдырды. Ала башха орамда жашай эдиле, мени хыличи болганымы биле эдиле жаланда, алай бетими уа кермеген эдиле бу кюннге дери, бююн да кермеди. Кыарт наняма келгинчи, асыры кюрккындан, ундурук тубюнден чыкмай турганым эсимдеди.

УЛБАШЛАНЫ Санят.

Табийгъат

Бёрю

Бёрю – бек тири, сакъ, ары-тала билмеген жаныуарладан бириди. Ол Кыабарты-Малкърны тауларында бла агъачларында да тубейди. Тап керсе, кыошлагы эм эллеге да туюшеди. Жыйын бёрю кыой стауатха чабыуулук этсе, болмагъанча уллу заран салады, кыыйырындан кирип жытып барады.

Кесим керюп, 1974 жылда Черек районда Элия Бешик деген жайлыкыда Кыашхатауну колхозуну кыой сюрююне бёрю жыйын чабыуулук этип, бир отуздан аслам кыойну абериге жарамазча этип кетген эди. Чола кыалган малны - ат, тууар, кыой, эчки болса да, аяп кыорык туююлдо.

Кыабарты-Малкър кырал бийик

тау табийгъат заповедникде да бёрюле бардыла. Жаз башында тауда кийикле, бирси жанлыла да кыарысуз болган заманда ала угыча чыгадыла. Тау кийикле кыары алгандан сора уа, бёрюлеге кеслерин хазна тутурмадыла. Орталыкыда эл мюлк биригиуле жоккуну орунуна жетгенли энчи иели маллагы уллу хата туюшуп тебирегенди.

Бёрю кибик жигит, тёзюмлю бол деп айтыла келеди халкыда. Аны алай жашау хали бла айтдырганды. Жигит да, тёзюмлю да болайык, алай кыалган затларындан а Аллах сакъласын!

МОКЪАЛЛАНЫ Ахмат,

Кыабарты-Малкър кырал заповедникни белюмоно ишчиси.

Социал фонд

Сакъатлагы таплыкыгы

Россеини Социал фондуну регионда белюмо 2023 жылда реабилитациялы техника кереклеге 291 электрон сертификат бергенди. Анга деп 3 300 000 сом белюнгенди.

Сертификатда инсанла кеслеринден аха кыошмай, кыралдан берилгени тёлеп кыалырга жараган техника кереклени тюрлюлерини, ёлчемлерини, багъаларыны да юслеринден жазылады. Аллайлагы кылакыгы салынган аппаратла, арбачыкыла, таякыла эм законнга керё башха затла саналадыла. Андан тышында, сертификатда ол кыаллай бир заманы ишлегенини юсюнден да айтылады, бусагытта аны болжалы 12 айды. Ол сакъатлыгы болган инсаннга жарашдырылган реабилитация неда абилитация (ИПРА) программагы керё белгиленеди.

Фонду электрон тизмесине 6,9 минг реабилитация керек киреди. Анда ала-ны багъалары, электрон сертификатла бла сатыу-алыу этген тюкөнлени кыайда болганлары да жазылыпды. Бу тизме толтурулганлай да турады. Электрон сертификатны банк картаныча хайырланьырга боллуккыду, башхача айтханда, инсан аны бла жаратхан затыны багъасын терк тёлеялыккыды.

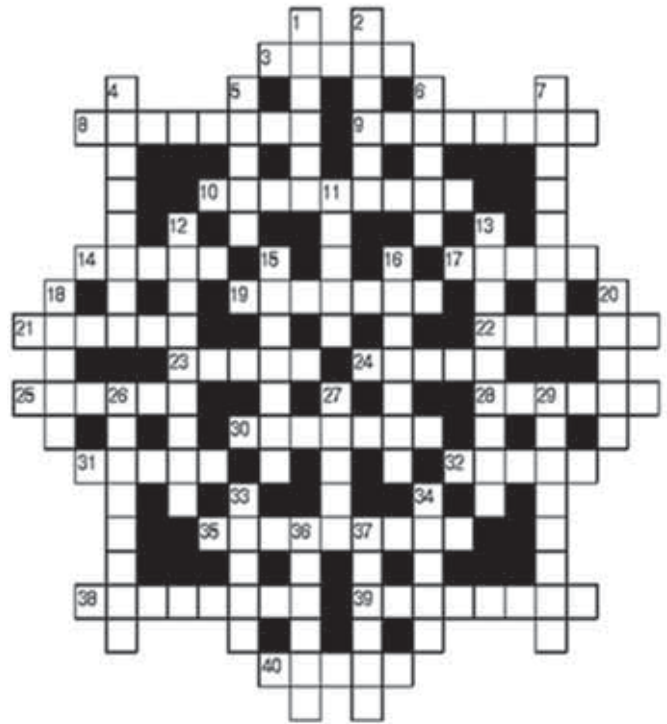
Сертификатны адам, юйден чыкмагъанлай, Социал фондуну сайтында энчи кабинетинде неда кырал жумушлары порталында соруулагы жууапла берип алаллыккыды. Аны бла бирге фонд бу сертификат реабилитация амалланы алышындырмагъанын, алагы кыошак халда берилгенин эсгертеди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 3. Кюлан тауукъ. 8. Жукдан уялмаган адам. 9. Адабият амал. 10. Иш этиу. 14. Мал кютген жер. 17. Бирле кеслерин суюдюрюрге этген гюнях иш. 19. Жаз башында жауган кыар. 21. Христиан нежит. 22. Тишируу ат. 23. Адамны ишлениуу. 24. Ат сюрю. 25. Бек гитче бармакы. 28. Ата журтубуз. 30. Спортну тюрлюсю. 31. Багъалы металл. 32. Кесиучю зат. 35. Таматалык. 38. Суу, сапын бла шуё болмаган адам. 39. Сакъларга берилген затны иеси. 40. Эртте элге, шахарга, бююн а уллу эшикке айтадыла былай.

ЁРСИНЕ: 1. Бир-бир кыраллада тамата. 2. Кыайгы этиу. 4. Огурулу, сыфталы эр киши. 5. Зат. 6. Жазда жерге атылган мирзеу. 7. Татлыккысынуу. 11. Школну ишчиси. 12. Терек. 13. Тизгинсиз, халсыз. 15. Ёсинг жерине келип, хар нени ангылап башлау. 16. Спортну тюрлюсю. 18. Ол кимге да керекди. 20. Уллу тишли жаныуар. 26. Аллай териден этилген аяк кийим жумушаккыды. 27. Тёзюм. 29. Прибалтикада жашаган. 33. Тойда жашла аны ёчге сундыродыла. 34. Буз тау. 36. Кыарачай назмучу Суююнчланы 37. Узун сапы тамбагы алай да айтадыла.

Газетни 50-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 7. Ахшам. 8. Лагъым. 9. Шаркы. 10. Роман. 12. Зыккы. 13. Азау. 15. Окыу. 19. Кыарт. 20. Архыз. 21. Атыш. 24. Аууш. 25. Арпа. 28. Адеж. 30. Ашыра. 32. Боза. 33. Хуна. 34. Отуу. 36. Киеу. 38. Кенгеш. 40. Алам. 41. Излем. 42. Шырхы.

Ёрсине: 1. Кыарашауай. 2. Ашыкы. 3. Омар. 4. Алан. 5. Агъаз. 6. Омакъланы. 11. Му. 13. Ант. 14. Ана. 16. Кыаз. 17. Уча. 18. Ахшылыккы. 22. Чум. 23. Ара. 26. Адеплилик. 27. Азатланыу. 29. Жүх. 30. Аян. 31. Аят. 32. Буу. 35. Онг. 37. Уллу. 38. Коми. 39. Шеша. 40. Айры.

Къайгырыу

Тарых шартлагъа
эс бурайыкъ

Бурунгу къалала, кешенеле, эски эллерибизде оюлган юйлер, таш хуналары халкъыбызны тарыхыны оюлмазлык шартларыдыла. Ала малкъарлыла бу тийреледе бурунладан бери жашап келгенини шагъатларыдыла. Андан сора да, халкъыбызны хунерлигин, усталыгын кѳргюзтедиле. Дагъыда аланы кѳбюсюню таурухлары, хапарлары барды.

Кѳп жылладан бери эски эллерибизге барып кесим кѳрүп турама. Къол бла къазып, тѳш жерлени тюзетип, арбазла, орамла ишлеп, ташладан хунала, юйле къалап. Бир ташны окъуна арлакълардан келтирип, аны жолун жарашдырып, орнатхан алай тынч иш тѳйюлдю.

Хар аузуну угъай, хар элли да ташы башхады. Чегем тарында Думалада, Ачыда ташла сары, къызыл буюлуадыла. Ишлерге да женгилирекиди. Кюн тийсе, от сыфатлы жылтырайдыла.

Малкъар жанында Мукуш, Къоспарты элдеде ташла башхаракъдыла. Ала кюмюш бетли жылтырайдыла. Къаты ташладыла, ишлерге къыйындыла. Бир юйге уа къаллай бир таш керек болады. Айхай, ала да къатынгда болсала. Узакълардан ташыргъа тѳшеди. Юйге уа агъач да керек болады. Аны уа къауум къычырым элден кенгден ѳгюзле бла тартдырып келтиргендиле.

Къамгъут бийни кешенеси.

Кѳнделен элли бурунгу кешенелери.

Андан сора уа къалала, кешенеле ишленгендиле. Ала уа кеси заманларында атлары айтылган адамлагъа аталыпдыла. Бир-бирлерини хапарлары бююнлюкге жетгендиле. Кѳчгюнчюлюкю кезиуонде уа ол элле оюлдула, чачылдыла. Алагъа шѳндю къарасанг, бир уллу уруш юслери бла ѳтген сунарса. Энди аланы жангыртыр онг жокъду.

Болсада бир-бир эски эллерибизде адамла бахчала сала тебиргендиле. Къайтсала уа, эски юйлени оюп, жангыларын ишлерле. Алай элле тийрелеринде арталлыда оюлургъа жарамазлык журтла бардыла. Ала да неди дегенде, бурунгулу кешенеле. Хар бирини кесини хапары, тауруху.

Аланы бир къауумуну юсюнден айттайыкъ. Къамгъут бийни кешенесинден башлайыкъ. Тырнауаудан эки-юч къычырым Элбрус таба барып, жолну сол жанында, дуппур башында,

Ачы элли эски журтлары.

Къоспарты элли кешенеси.

тѳп-тѳгерегин чырпы басып, акъ кешене турады. Хапаргъа кѳре, ол онжетинчи ѳмюрню ал жылларында ишленгенди.

Къамгъут бий Гошах бийчени биринчи зри эди. Аты айтылган жигит киши болгъанды. Тау эллени биринден сабий къызчыкыны урлап келип, элинде жангыз кеси жашаган тиширугъа ѳсдюргенди. Ол уллу болгъандан сора кесине къатыннга алгъанды. Азы-кѳпмю жашадыла бирге, Къамгъут бий ауруп ѳледи. Жашаган была Эл Журтда этедиле.

Андан сора, кешене ишлетип, бийни аны ичинде асырагъандыла. Озгъан ѳмюрню къыркынчы жылларында геологладан бири аны ичине кирип, обасын чачханды. Анда агъач гулланы табып, тышына атханды.

Кѳп жылланы, ѳмюрлени жауунлагъа, къарлагъа, желлеге тѳзе келген кешенеге жангы кѳркѳюу чыкъгъанды. Мурдорундан чырпыла ѳсуп тебиргендиле. Андан сора ол тийреде малла отлайдыла. Кеслерин анга ышыйдыла. Алай этиле турса, ол кѳпге бармай оюлукъду. Ол алай болмаз ючюн тѳгерегине темир буруу ишлерге керекди. Алайсыз ол чыдамаз.

Дагъыда бирин айттайым. Огъары Малкъарда Къоспарты элинде да барды къауум кешене. Ала эл башында къабырстанны ортасындадыла. Кѳп жылладан бери сюеледиле озгъан жылланы эсгертмелерича, бурунгу обаланы къалауурлары болуп.

Анда къабыр кѳпдю. Сакъланган сын ташларына къарасанг, мажюсюлюкю заманларындан къалганла окъуна бардыла. Тѳп-тѳгереги ачылып. Адамны, малы, жаньюары да юсю бла жорюйдюле. Къабырланы юсю бла, аланы малтап...

Ангылайма, къабырстанны тѳгерегин саулай бегитирге кѳп ахча керек болгъанын. Ол табылмай эсе, бирда кѳруса, халкъыбызны тарых шартларын, кешенелени, тѳгерегин чырпыдан, юлкюден тазалап, башында сагъыннганыбызгъа, темир буруу этерге керек эди.

Былыр кюзде Къулийланы Ибрагим бла Думалагъа, Ачы элге барган эдик. Алада да хал алайды. Энди алада кешенеле кѳрмедик, алай къабырстанны хуналары оюлуп, малла ичине киргенлей турадыла.

Быллай жарсыла къайсы эски элибизде да бардыла. Огъары Малкъардан башлап Бахсан аузуна дери. Бир жол Тогузаланы Магомет чакъырып, экибиз да Огъары Малкъарда Зылгы элге барган эдик. Анда кѳргюзтген эди ол, тукумну адамларындан ахча жыйып, эски къабырланы тѳгерегин темир буруу этип тургъанларын.

Ол амалны да хайырланыргъа боллукъду. Алай биз къыралны адамларыбыз. Къыралны жанындан да болушлукъ тапдырылса, бек иги эди. Бююнлюкде алай этилмесе, тамбла ол затла оюлурла, чачылырла, жер бла тенг болурла. Аны бла халкъыбызны тарыхыны магъаналы шагъатлары жокъ болурла, Кѳнделен аягъындагъы кешенелече.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

УФСБ

Къуллугъу бла
хайырланганды

Коррупциягъа къажуа мадарланы толтургъан кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны келечилери федерал власть органланы къуллукъчуусуну аманлыкъчы ишин тыйгъандыла. Белгили болган шартлагъа кѳре, РФ-ни Суд приставларыны федерал службасыны Бахсан районда бѳлюмюню приставы борчу болган инсандан анга ачылган толтуру бегимни ючюн тыйгъаны ючюн ахча алгъанды, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

РФ-ни СК-сыны КъМР-де следствие управлениясы бу шартла бла байламлы Россейни УК-сыны 290-чы статьясыны 3-ю кесегине кѳре терслеу материалла ачханды. Быллай аманлыкъ ючюн терленгенни эркинлиги 8 жылгъа дери сыйырылыргъа боллукъду.

Жутлугъу сюдге
жетдиргенди

Экономикада амынлыкъларгъа къажуа мадарланы толтургъан кезиуде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары коммерциялы организацияладан бирини башчысы М.Ю.Шхануковну аманлыкъчы ишин тохтатхандыла.

Ачыкъланганыча, ол гитче эм орталыкъ бизнесге себепликге берилген субсидияны алыр ючюн КъМР-ни Экономиканы айнытуу министерствосуна жалган документлени бергенди, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

Нальчикни шахар сюду Шхануков РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 4-ю кесегине бузукълукъ этгенин тохташдыргъанды эмда аны 2 жылгъа бла 6 айга эркинлигин сыйырыргъа, бу заманны битеулю низамлы колонияда тутаргъа деген оюнуу чыгаргъанды. Дагъыда ол къыралны файдасына 4,6 миллион сомну темерге борчу этилгенди. Сюдно оюну ючюне киргенди.

Басмагъа ТИКАЛАНЫ
Фатима хазырлагъанды.

КъМР-ни Маданият министерствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Горянка», «Советская молодежь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ош-хамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери Россей Федерацияны Президентинде КъМР-ни дайым келечисини биринчи орунбасары **ГЫЛЛЫЛАНЫ Азретни жашы Ахматха** къарындагы **ГЫЛЛЫЛАНЫ Азретни жашы Алий** ѳлгени бла байламлы бушуу этип, къайгы сѳз бердиле.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторун орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторун орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнаат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кѳруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс — П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кѳре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГЪАНЛА:
Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зулфия - жууаплы секретары орунбасарлары:
Ахматланы Лноза (2,910-чу бетле), Зезаланы Лида (1,3,4-чи бетле), Геляланы Валя (11, 12-чи бетле), корректорла.

Тиражы 1681 экз. Заказ № 996
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтаасы:
elbor_50@mail.ru